

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИК АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ВНЗ

Анотація. У статті підкреслюється актуальність проведеного Інститутом освітньої аналітики дослідження наявних практик сприяння академічній доброчесності, які втілюються у вищих навчальних закладах (ВНЗ) нашої країни. Визначаються поняття академічної доброчесності й академічного кодексу честі. На підставі проведеного контент-аналізу оцінюється зміст і структура кодексів честі студента та етичних кодексів викладача, запроваджених в українських ВНЗ.

Ключові слова: академічна доброчесність, контент-аналіз, кодекс честі студента, етичний кодекс викладача.

Табл. 2. Літ. 20.

JEL classification: I21, I23.

Академічна доброчесність – інноваційне поняття для української системи освіти, хоч у світі цей термін відомий вже більше століття. З введенням цього поняття в законодавчу сферу (що передбачено новим Законом України «Про освіту») та початком проекту сприяння академічній доброчесності, що реалізується Міністерством освіти і науки (МОН) України спільно з Американськими радами з міжнародної освіти, актуалізувалась потреба оцінити наявні практики сприяння академічній доброчесності, які втілюються у ВНЗ нашої країни. Однак систематизовані емпіричні дані та їх узагальнення щодо існуючих практик запровадження принципів академічної доброчесності у ВНЗ України, зокрема університетах, академіях, інститутах, відсутні.

Зазначене зумовило необхідність проведення Інститутом освітньої

аналітики дослідження для окреслення наявної ситуації і визначення ВНЗ, що вже мають досвід уведення у свою діяльність основних практик сприяння академічній доброчесності.

Згідно з новим Законом України «Про освіту» «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

В українському освітньому середовищі питання академічної доброчесності вперше актуалізувалось у 2009 р. [2]. Тоді за ініціативою Фонду сприяння розвитку демократії Посольства США об'єднанням громадських організацій було проведено низку заходів, присвячених підтрим-

ці та впровадженню Кодексу честі у ВНЗ України. Хоча, слід зауважити, в українських вишах такі кодекси створювались і до зазначеної ініціативи.

Важливу роль у донесенні засад академічної доброчесності повинні відігравати установчі документи кожного ВНЗ, адже згідно з п. 8. ст. 42 Закону України «Про освіту», «порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог цього закону та спеціальних законів» [1]. Тобто регулювання дотримання цих принципів є відповідальністю самих вишів. Таким чином, саме ВНЗ мають бути зацікавлені в тому, щоб учасники академічного процесу були ознайомлені зі згаданими засадами. Оскільки принципи академічної доброчесності дещо відрізняються для різних учасників академічного процесу, засадничі положення можуть відображатися в кількох документах: кодексі честі студента, етичному кодексі викладача, положенні щодо протидії плагіату.

Мета статті – проаналізувати зміст та структуру кодексів честі студента та етичних кодексів викладача, які розроблено та впроваджено в українських ВНЗ.

Об'єктом дослідження, проведеного Інститутом освітньої аналітики в березні– червні 2016 р. за дорученням Міністерства освіти і науки України, є державні та комунальні університети, академії, інститути України. Серед державних ВНЗ дослідницький інтерес становлять заклади, підпорядковані Міністерству освіти і науки України, Міністерству

охорони здоров'я України, а також силовим міністерствам. Реалізовано суцільне дослідження зазначених вишів (охоплено ВНЗ у всіх регіонах України, окрім вишів, розташованих у Криму та на окупованих територіях Донбасу). Для проведення дослідження створено базу даних ВНЗ України на основі даних Інформаційної системи «Конкурс» [3]. Варто зазначити, що завдання даного дослідження полягало передусім в окресленні загальної ситуації щодо наявних практик академічної доброчесності у ВНЗ України, тому досліджувані виші не розглядалися в розрізі регіональних відмінностей.

На початку проведення дослідження було поставлено завдання передусім зафіксувати ситуацію щодо публічного доступу до офіційних документів чи інших текстів, які містять принципи академічної доброчесності. Зокрема здійснено перевірку сайтів державних і комунальних університетів, академій, інститутів на наявність:

- кодексу честі студента (або аналога з іншою назвою, де фігурують принципи академічної доброчесності здобувача освіти);

- етичного кодексу викладача (або аналога з іншою назвою, де фігурують принципи академічної доброчесності викладача);

- опублікованого положення про протидію плагіату (або його аналогів чи принаймні публічних згадувань про практику перевірки робіт на плагіат).

Перші два пункти перевірялись лише серед ВНЗ, підпорядковані МОН, оскільки в медичних ВНЗ і вишах, які підпорядковуються силовим міністерствам, є своя специфіка

етики поведінки, що робить некоректним порівняння кодексів честі цих вишів з аналогічними документами звичайних ВНЗ. З іншого боку, оскільки поняття плагиату є уніфікованим (як і авторське право), ці ВНЗ були внесені до вибірки, коли йшлося про перевірку на наявність прописаних процедур протидії плагиату. Отже, наявність кодексів перевірялась у 172 ВНЗ (60 % усіх університетів, академій, інститутів України), а питання плагиату було перевірено для 206 ВНЗ (72 % усіх університетів, академій, інститутів України).

За результатами огляду сайтів ВНЗ отримано такі висновки:

- кодекси честі студента або його аналоги виявлено на сайтах 27 ВНЗ (15,7% від загальної кількості досліджених сайтів);

- етичні кодекси викладача або його аналоги виявлено на сайтах 19 ВНЗ (11 %);

- окреме положення протидії плагиату чи його аналог виявлено на сайтах 26 ВНЗ (12,6 %); на сайтах ще 9 ВНЗ (4 %) це положення є складовою іншого документа.

У статті хотілося б детальніше зупинитися на результатах проведеного контент-аналізу кодексів та їхніх аналогів, що були виявлені під час огляду сайтів, а саме: кодексів честі студента та етичних кодексів викладача.

Перш ніж перейти до викладення основних результатів дослідження, необхідно дати визначення поняття «академічний кодекс честі».

Історію цього терміна варто розглядати крізь призму кількох понять, які вживаються, коли йдеться про кодекс честі:

- Кодекс честі (в академічному контексті) – звід норм того, що вва-

жається чесним та етичним усередині академічної спільноти. Це поняття виникло в 1736 р. у коледжі Вільяма та Мері, штат Вірджинія, США (принаймні цим роком датовані перші документи) [4].

- Обітниця честі – коротка фраза, яку студенти мають усвідомлено проговорити на процедурі прийняття до університету або зазначають на своїх іспитових роботах. Цим поняттям ми завдячуємо Університету Вірджинії, де в 1842 р. через зростання різноманітних випадків порушення правил академічної спільноти студентами рада факультету ухвалила постанову брати зі студентів письмове засвідчення того, що вони зобов'язуються не списувати. Автор постанови – викладач правознавства Г. С. Дж. Такер – першим утілював свою ідею, запропонувавши студентам записати на початку своєї екзаменаційної роботи Обітницю честі [5]. Перший суд честі відбувся лише через дев'ять років після впровадження обітниці, і порушника було покарано відрахуванням з університету, що можна вважати доказом дієвості цього методу. Наразі до обітниці честі цього університету входять три основних «не»: не брехати, не списувати, не красти.

- Комітет честі – орган, що контролює дотримання кодексу й ухвалює рішення щодо порушників; зазвичай складається з представників різних категорій учасників освітнього процесу, зокрема представників усіх факультетів. У форматі сталого органу виник у тому ж Університеті штату Вірджинія в 1912 р. як відгук на потребу в контролі за дотриманням принципів честі університету [6].

– Система честі – комплекс заходів, спрямованих на підтримання принципів честі всередині навчального закладу (поєднання попередніх елементів).

Наприкінці XIX ст. інші університети почали переймати систему честі й приймати власні формулювання кодексу та обітниць честі.

Якщо спочатку фокус кодексу честі зосереджувався на поведінці студентства, нині це поняття інколи перетинається з поняттям «етичний кодекс викладача». У деяких університетах (наприклад, Бостонському) ці документи об'єднано під іншою назвою – «Академічний кодекс поведінки». У таких документах міститься етичний кодекс для всієї академічної спільноти [7].

Утім, етичний кодекс викладача є давнішим поняттям і своєю історією відходить до витоків виникнення етичних настанов для певних професій відповідно до їхньої специфіки. Одною з рис, що відрізняє його від Кодексу честі, є відповідальність за етичну поведінку студентів та пропагування принципів доброчесності серед підопічних. Також цей документ має більш вільну структуру.

Таким чином, у найбільш загальному вигляді академічний кодекс честі можна визначити як набір етичних правил, що окреслює основні позиції етично прийнятної поведінки в певній академічній спільноті.

Предметом контент-аналізу було визначено академічну доброчесність здобувачів освіти (для кодексів честі студента) та доброчесність педагогічних і науково-педагогічних працівників (для етичних кодексів викладачів). За основу для катего-

ріальної матриці було взято визначення поняття, наведене в Законі «Про освіту», тлумачення складових пунктів 2 та 3 ст. 42 цього ж законопроекту, а також ключові структурні елементи американських кодексів честі, зокрема «Академічного кодексу поведінки» Бостонського університету [1, 7].

Згідно з Законом України «Про освіту», зміст вияву академічної доброчесності дещо відрізняється для різних типів учасників освітнього процесу:

«2. Дотримання академічної доброчесності педагогічними і науково-педагогічними працівниками передбачає:

– посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;

– дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;

– контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;

– об'єктивне оцінювання результатів навчання;

3. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

– самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

– посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

– дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації» [1].

Можна помітити, що з наведених підпунктів два є досить близькими за змістом – посилання на джерела інформації в разі запозичень та дотримання норм законодавства про авторське право. Під час аналізу їх було згруповано в підкатегорію «Повага до авторського права», до якої увійшли такі норми, як «правильність посилань на запозичення» та «відсутність плагіату».

При оцінюванні не лише змістової складової, а й структури документів ми орієнтувались на міжнародний досвід, оскільки дослідження впливу запровадження кодексів честі на рівень дотримання принципів доброчесності в академічних спільнотах (вищих навчальних закладах) демонструють ефективність кодексів честі для «досягнення позитивної та сприятливої університетської культури щодо академічної доброчесності» [8].

За результатами огляду декількох кодексів честі американських університетів було визначено основні структурні елементи сучасних кодексів честі іноземних університетів, а саме [7; 9–11]:

– сама обітниця (часто містить тези «не брехати, не списувати та не красти» або просто «дотримуватися кодексу честі»);

– основні порушення, зміст яких концептуалізується у відповідному розділі;

– розділ санкцій, передбачених за порушення;

– розділ, присвячений тим, хто виносить вердикт за порушення (переважно це окремих орган – Комітет честі, принципи формування якого так само прописуються в кодексі).

Для етичного кодексу викладача варіації структури є більш різноманітними, але спільними є розгорнуті визначення можливих порушень та чітко прописана відповідальність за них.

Отже, для обох типів документа – кодексу честі студента й етичного кодексу викладача – ми оцінювали дві основні категорії: зміст і структуру.

Для категорій змісту ми виокремили підкатегорії, кожна з яких характеризує кілька одиниць аналізу. За такі одиниці було взято фрази, індикатори для яких були виділені після пілотного аналізу трьох кодексів честі – Національного авіаційного університету, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Таким чином, для кожного кодексу підраховувалась частота вживання в тексті фраз-індикаторів або їхніх синонімів (оскільки словесне формулювання тих самих ідей у проаналізованих кодексах подекуди відрізнялось).

У категорії «Структура» оцінювалась наявність чи відсутність трьох підкатегорій – заходів та відповідальних осіб, а також кількість ключових

понять, для яких було наведено розгорнуте визначення (табл. 1, 2).

Як зазначалося, кодекси честі студента або їхні аналоги було знайдено на сайтах 27 зі 172 досліджуваних ВНЗ.

Частина цих документів містять етичні засади для різних категорій учасників освітнього процесу, відповідно, є спільними для викладачів та студентів. Було виявлено шість подібних загальних кодексів честі та ще чотири загальні аналоги, котрі мають іншу назву, але відповідають за змістом. Ці документи враховувались і у зрізі кодексів честі студента, і у зрізі етичних кодексів викладача.

Майже половина – 13 – знайдених документів є кодексами честі, призначеними виключно для студентської спільноти; ще 4 ВНЗ мають аналоги кодексу честі студента.

Утім наявність документа ще не вказує на його якість. По-перше, у п'яти ВНЗ подібні документи було знайдено тільки на сайті окремого факультету або лише для окремого факультету, а на сайті Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету було знайдено кодекс, що відрізняється від кодексу самого університету і має більш якісний зміст. Це, скоріше, показник автономності структурних підрозділів цих ВНЗ. По-друге, усі знайдені документи відрізняються за обсягом, формою та змістом. Умовно за формою та обсягом їх можна поділити на:

- повноцінні документи (мають вигляд нормативних документів: складаються з кількох розділів, преамбули, достатньо деталізовані);

- брошури (складаються з двох-трьох текстових частин і містять загальні твердження);

- прості короткі переліки основних рис студента (викладені стисло й одним абзацом, уподібнено до присяги).

- окремо варто виділити випадки, коли положення кодексу честі або його аналогу фігурують як окремий розділ в інших нормативних документах, оскільки це має вигляд повноцінного нормативного документа, але змістовно складається лише з двох – трьох текстових частин.

Загалом вигляд повноцінного нормативного документа має майже половина знайдених кодексів або їхніх аналогів (14 з 27). Таким чином, лише для половини ВНЗ, що мають кодекс честі або його аналог (і менш ніж десятої частини генеральної сукупності), він сприймається як нормативний документ, котрий може фактично впливати на принципи навчання студентів. Водночас більше половини з так званих кодексів честі студента – це короткі брошури-пам'ятки чи переліки декларативного характеру, що виголошуються на посвяті в студенти. Можна припустити, що для частини ВНЗ, що мають кодекс честі, це поняття сприймається як набір загальних фраз, із яким студент здебільшого ознайомлюється при вступі. Цей висновок підкріплює і той факт, що згідно з результатами контент-аналізу відповідальність за порушення прописана майже в усіх повноцінних нормативних документах та, за винятком одного випадку, не згадується в брошурах і переліках.

У підгрупі кодексів честі, що є спільними для всіх учасників освіт-

Таблиця 1

Категоріальна сітка для контент-аналізу кодексу честі студента

Категорія	Підкатегорія	Одиниці аналізу	Індикатори
Зміст	Загальні принципи	Чесність (у широкому значенні)	Поводитись чесно; поводитись гідно; не брехати; свідомо не висувати неправдивих тверджень; не брати участь у будь-якій діяльності, що пов'язана з обманом, нечесністю; не підробляти та не використовувати підроблених документів, що стосуються навчання чи посадового становища в університеті
		Добросовісність	Добросовісність; сумлінність
		Порядність	Поводитись порядно; заборонено навмисне завдання шкоди роботі інших студентів, викладачів або співробітників; не допускати непристойної поведінки
	Самостійність виконання завдань	Етична поведінка	Дотримуватись етичних норм; дотримуватись етичної поведінки
		Не використовувати сторонню допомогу при складанні іспитів	Не використовувати під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів; заборонено проходження процедур контролю знань підставними особами; не списувати
		Самостійно виконувати навчальні завдання	Самостійно (крім випадків, які санкціоновано передбачають групову роботу) виконувати навчальні та дослідницькі завдання; не здавати різними особами робіт з однаковим змістом як результату навчальної чи наукової діяльності; не купляти в інших осіб чи організацій з наступним поданням як власних результатів навчальної та наукової діяльності
	Чесність (при виконанні завдань, атестаційних робіт тощо)	Не шахраювати; вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні, дослідницькі й робочі завдання; робити оригінальну роботу для кожної дисципліни; забороняються фальсифікація або фабрикація інформації, наукових результатів та наступне використання їх в академічній роботі; не наводити посилання на джерела, які не використовувалися в роботі	

Закічення табл. 1

Категорія	Підкатегорія	Одиниці аналізу	Індикатори
Зміст		Не надавати допомогу у вчиненні актів академічної нечесності	
	Повага до авторського права	Поважати результати чужої наукової праці	Наводити посилання при цитуванні чужих праць; поважати результати чужої праці; поважати наукові та навчальні здобутки інших; не вносити до списку авторів статей, монографій, підручників тощо осіб, які не брали участі в отриманні наукових результатів
		Не вдаватись до плагіату	Не видавати результатів чужої праці за свої під час виконання навчальної, наукової та трудової діяльності; не вдаватись до плагіату
Структура	Визначення ключових понять		Кількість ключових понять (із зазначених одиниць аналізу), до яких наведено розгорнуте визначення
	Відповідальність за порушення		Критерій зарахування: визначено принаймні межі можливої відповідальності за порушення; 0,5 – визначено одну з меж.
	Визначено, хто вирішує, чи було порушено кодекс		Критерій зарахування: 1 – визначено особу чи орган, що приймає рішення; 2 – визначено критерії або процедури вибору особи/органу

Складено авторами.

Таблиця 2

Категоріальна сітка для контент-аналізу етичного кодексу викладача

Категорія	Підкатегорія	Одиниці аналізу	Індикатори	
Зміст		Чесність (у широкому значенні)	Поводитись чесно; не брехати; повідитись гідно; не брати участь у будь-якій діяльності, що пов'язана з обманом, нечесністю; не підробляти й не використовувати підроблених документів, що стосуються навчання чи посадового становища в університеті; забороняється фальсифікація або фабрикація інформації, наукових результатів та наступне використання їх в академічній роботі	
		Добросовісність	Добросовісність; сумлінність; використовувати в роботі тільки надійні та достовірні джерела інформації	
		Порядність	Поводитись порядно; Забороняється навмисне заповідання шкоди роботі інших студентів, викладачів або співробітників	
		Етична поведінка	Поводитись етично; не перевищувати повноважень	
	Повага до здобувачів освіти та їхніх батьків, толерантність і справедливність	Повага до учасників академічного процесу, толерантність		Толерантність; не виявляти дискримінацію; поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні та політичні переконання
			Забезпечення рівноправності студентів	Запобігати виникненню конфлікту інтересів; уникати упередженого ставлення до певних студентів чи несправедливого надання переваги певним студентам; уникати отримання нагород чи заохочення спроб використання негідних методів заохочення, щоб збудувати перевагу в навчальній діяльності; не приймати хабарі й не стимулювати хабарництво
			Не надавати допомогу у вчиненні актів академічної нечесності	

Закічення табл. 2

Категорія	Підкатегорія	Одиниці аналізу	Індикатори
Зміст	Контроль та пропагування академічної чесності	Пропагування принципів академічної чесності серед студентів	Сприяті попередженню різних видів порушень під час навчально-виховної, науково-інноваційної й інших видів діяльності; нагадувати колегам про неприпустимість порушення академічної чесності
	Повага до авторського права	Контроль за нечесною поведінкою студентів і колег	Сприяті викориненню різних видів порушень під час навчально-виховної, науково-інноваційної та інших видів діяльності; здійснювати контроль за плагіатом у роботах
		Не вдаватись до плагіату	Наводити посилення під час цитування чужих робіт; поважати результати чужої праці; не вносити до списку авторів статей, монографій, підручників тощо осіб, які не брали участі в отриманні наукових результатів
Структура	Визначення ключових понять	Не видавати результати чужої праці за свої під час виконання навчальної, наукової та трудової діяльності; не вдаватись до плагіату	Не видавати результати чужої праці за свої під час виконання навчальної, наукової та трудової діяльності; не вдаватись до плагіату
	Відповідальність за порушення	Визначення ключових понять	Визначення ключових понять
	Визначено, хто вирішує, чи було порушено кодекс	Відповідальність за порушення	Визначено, хто вирішує, чи було порушено кодекс

Складено авторами.

нього процесу, повноцінні документи домінують над більш стислими формами. До цієї підгрупи кодексів належить кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (ухвалений Конференцією трудового колективу 9 квітня 2015 р.), побудований за принципами іноземних кодексів, та кодекси честі двох ВНЗ, що повторюють його тези як із посиланням та власною інтерпретацією окремих положень (кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, ухвалений Конференцією трудового колективу 29 грудня 2015 р.), так і без посилань і точною копією усіх положень (кодекс честі Таврійського державного агротехнологічного університету, ухвалений Вченою радою 23 лютого 2016 р.).

Щодо змістової складової контент-аналіз показав, що найчастіше згадуються принципи академічної доброчесності в кодексах, при створенні яких укладачі орієнтувались на міжнародні зразки: Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Таврійського державного агротехнологічного університету, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та «Морально-етичний мінімум» юридичного факультету Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича [12–15]. Ці документи поширюються як на студентів, так і на викладачів і мають значно частіший за інших рівень згадування критеріїв самостійності виконання завдань і поваги до авторського права.

У цих кодексах прописана процедура формування комісії, що має контролювати його дотримання та приймати рішення стосовно порушників. Разом із тим на відміну від кодексу НТУУ «КПІ», у кодексі Чернівецького університету майже не наведено визначень основних понять, що може викликати юридичні колізії.

Єдиний відокремлений структурний підрозділ, який потрапив у нашу генеральну сукупність (Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету), посів п'яте місце за рахунок активного згадування загальних принципів доброчесності (чесність, порядність, сумлінність, етична поведінка). Ще п'ять ВНЗ можна відзначити як ті, що належним чином згадали у своїх кодексах (або аналогах) вимоги до самостійного виконання завдань (не списувати, не використовувати сторонніх предметів чи допомогу сторонніх осіб під час складання іспитів, не користуватись послугами сторонніх осіб при написанні робіт та виконанні завдань з курсу тощо): Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Національний університет «Кієво-Могилянська академія», Запорізька державна інженерна академія, Національний авіаційний університет, Одеська національна академія зв'язку ім. О. Попова [16–20].

Загалом результати контент-аналізу показали, що однією з проблем нині існуючих кодексів честі або їхніх аналогів є те, що часто в них більша увага приділяється загальним принципам (при тому не завжди уточнюється, що саме мається на увазі під чесністю, порядністю та

ін.); менша – нормам щодо самостійності виконання завдань (майже в половині документів вони не згадуються, ще в чотирьох – згадуються побіжно); зовсім рідко в подібних документах фігурують принципи поваги до авторського права.

Додатково варто відзначити прагнення (як у кодексах честі для студентів, так і в кодексах честі для всіх представників академічної спільноти) згадувати таку норму, як повага та толерантність до інших учасників академічного процесу. За новим Законом України «Про освіту», ця норма є складовою академічної доброчесності викладача, але її немає у визначенні академічної доброчесності студента. Хоча ця норма як вимога до студентів і не має очевидного зв'язку з оцінюванням успішності, утім її було б доцільно додати як ще один критерій академічної доброчесності студента, оскільки толерантність мала би бути двостороннім процесом.

Щодо етичних кодексів викладача, яких було виявлено 19 із 172, ситуація така: лише п'ять ВНЗ мають окремий документ із назвою «етичний кодекс викладача» або «кодекс честі викладача» (ці словосполучення в практиці державних ВНЗ використовуються як синоніми), ще в чотирьох вишах подібний документ має іншу назву. У десяти ВНЗ документ є спільним з кодексом честі студента або його аналогом.

Аналізуючи етичні кодекси викладача та його аналоги, варто зазначити, що повноцінних нормативних документів налічується 11 порівняно з п'ятьма випадками брошур та переліків, а також трьома складовими інших документів, що не дивно,

адже подібні тексти могли ставати складовими посадових інструкцій, статутів, інших нормативних документів. Утім, і повноцінні нормативні документи, знайдені на сайтах 11 із 172 ВНЗ (6,4 %), не можна вважати позитивним показником.

Контент-аналіз етичних кодексів викладача та їхніх аналогів проводився за дещо іншою сіткою категорій. Це пов'язано з відмінностями у визначеннях академічної доброчесності студента й викладача. Лідерство лишається за тими самими кодексами Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» і Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича. У кодексах викладача можна відзначити популярність тез про повагу до учасників академічного процесу, толерантність та неупередженість при виставленні оцінок. Проаналізовані документи насичені загальними принципами доброчесності більше, ніж кодекси честі студента та їхні аналоги. Визначення ключових понять містяться менше ніж у половині кодексів честі викладача. Принципи контролю та пропагування академічної чесності майже так само непопулярні, як і тези щодо поваги до авторського права.

Загалом проведене дослідження дало змогу окреслити ситуацію щодо наявності практики розроблених та впроваджених в українських ВНЗ кодексів честі студента й етичних кодексів викладача, які містять принципи академічної доброчесності. Крім того, завдяки використанню контент-аналізу вдалося оцінити зміст зазначених кодексів або їхніх аналогів та провести ранжування

ВНЗ за цими показниками. Результати проведеного дослідження можуть стати основою подальших емпіричних досліджень практик запровадження принципів академічної доброчесності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Цокур О. С. «Кодекс честі» в системі вищої освіти США/ О. С. Цокур // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. – Сер.: Педагогічні науки. – 2009. – Вип. 150. – С. 57–62 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchu/N150/N150p057-062.pdf.
3. Інформаційна система «Конкурс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vstup.info/>.
4. William & Mary Honor Code & Honor Councils // William & Mary [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.wm.edu/offices/deanofstudents/services/studentconduct/honorcodeandcouncils/>.
5. Virginia Online Magazine Site - Honor: 1825-1895 // Virginia Online Magazine Site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20080225204712/http://www.uvamagazine.org/site/c.esJNK1PIJrH/b.3906925/>.
6. Virginia Online Magazine Site - Honor: 1901-1944 // Virginia Online Magazine Site Virginia Online Magazine Site - Honor: 1901-1944 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20080226162238/http://www.uvamagazine.org/site/c.esJNK1PIJrH/b.3906947/>.
7. Boston University's Academic Conduct Code / Boston University [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bu.edu/academics/policies/academic-conduct-code/>.
8. Принципова боротьба за академічну доброчесність – думка професорів Центру академічної доброчесності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6WbW9ibE1uNzjxYjg/view>.
9. Stanford University Honor Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ed.stanford.edu/academics/masters-handbook/honor-code>.
10. The Harvard College Honor Code / The Harvard College [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://honor.fas.harvard.edu/honor-code>.
11. Berkeley Law Academic Honor Code / Berkeley Law [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.law.berkeley.edu/academics/registrar/academic-rules/academic-honor-code/>.
12. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/code>.
13. Кодекс честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pu>.

if.ua/uk/novyny/4221-konferentsiieiue-trudovoho-kolektyvu-prykarpathskoho-natsionalnoho-universytetu-pryiniato-kodeks-chesti.

14. Кодекс честі Таврійського державного агротехнологічного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/kodeks-chesti-tdatu.pdf>.

15. Морально-етичний мінімум юридичного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawfaculty.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/%D0%9C%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%BC%D1%83%D0%BC.pdf>.

16. Кодекс професійної етики та організаційної культури працівників і студентів Харківського національного економічного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hneu.edu.ua/web/public/moved/hneu/About_university/Kodeks-ua.pdf. http://www.hneu.edu.ua/web/public/moved/hneu/About_university/Kodeks-ua.pdf.

17. Положення про участь студентів у розбудові НАУКМА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://student.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2012/11/Polozhennya_zagalne.doc.

18. Кодекс честі студента Запорізької державної інженерної академії; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zgia.zp.ua/index.php?page=165&lang=ua>.

19. Кодекс честі науково-педагогічного працівника і студента НАУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/kodeks-chesti-naukovo-pedagogichnogo-pratsivnika-i-studenta-nau/>

20. Кодекс етики студента ОНАЗ ім. О. С. Попова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://onat.edu.ua/studentam/kdeks-etyky-studenta-onaz>.

V. TKACHENKO, L. KOZHEKINA

THE EXPERIENCE OF APPLICATION OF THE CONTENT ANALYSIS METHOD TO THE STUDY OF ACADEMIC INTEGRITY PRACTICES IN UKRAINIAN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Summary: Taking into account the introduction of the notion of academic integrity into the legislative sphere (what is planned in the new law «On Education»), the article emphasizes the relevance of the study of existing practices of academic integrity promotion, which are embodied in higher educational institutions of our country. The authors describe the notions of academic integrity and the academic code of honour. The article analyses the results of the conducted empirical research by the Institute of Educational Analytics regarding the existing situation and the determination of universities that already have an experience in introducing the basic practices of academic integrity promotion into their activities. During the first

stage of the research, the sites of the state and municipal universities, academies, institutes were checked for availability of: student codes of honour, ethical codes of teachers, published statement on plagiarism counteraction (or equivalents of these documents with other names). The second stage of the research included content analysis for the detected texts (except for plagiarism). The analysis has shown that despite the importance of introduction the principles of academic integrity into Ukrainian universities, the codes of honour were found in a small number of universities (in the range of 11-16% of the total number of researched). The content analysis has shown that the most mentioned principles of academic integrity are in those codes, in the creation of which the authors were oriented on the international samples. In addition, the most qualitative content has those codes that combine the ethical basics for all participants of the academic process.

Key words: *academic integrity, content analysis, student honour code, teacher ethics code.*